

עין משפט נר מצוה
ט מ"י פ"ז מהל' שמיטה ויזל
הל' יד. י מ"י פ"א מהל'
שמיטה ויזל הל' טו סגמ לאוין
קסו רסו.

רמב"ם דפוס ישן

רבי עקיבא אוסר ליישר
ולתקן רשות הרבים ולא
לקלקל שכשיישר אותו ויסיר
האבנים יצטרך להשליכם אל
מקום אחר ונמצא מקלקל אלא
אם יהיה לוקט מהם האבנים
ויסיר המקולקל וישליך מה
שהסיר ויטילהו בים או
באשפות וכן הוא מבואר
בגמ'. והלכה כרבי עקיבא:
פ"ד א הגם. הגדול. כבר
פירשנוהו פעמים (פ"ב מ"ד
ומ"א דמאי) ותיקון זה
המשנה כן הוא בראשונה היו
אומרים מלקט אדם עצים
ואבנים ועשבים מתוך שלו הגם
הגם כדרך שהוא מלקט משל
חבירו בין דקין בין גסים ע"פ
מה שהקדמנו שמתוך שהם של
חברו אין עליו חובה וכאשר
רבו העוברים על החוק והיו
מפנין שדוהיהו ואומרים הגם
אנחנו מפנין מהעשבים
והאבנים אסרו שלא ילקט אדם
משדהו דבר לא גס ולא דק אבל
מלקט משדה חברו: וענין
שלא בטובה. בלא הסכמה
בין שניהם כגון שיאמר לחבירו
תלקט אתה משדי ואני אלקט
משדך או אעשה לך ענין פלוני
או אגמלך עליו וכל ההולך על
ענין זה וזה פירוש בטובה ויש
לך לשמרו בלבבך ואל אצטרך
לשנות פירושו:

הערות לר"ש

פ"ד 1 פ"י מהר"א פולדא מן
ההפקר דוקא (דפוס וילנא).

הערות לרא"ש

1 וקשה לי, והלא יחשדו אותו
בני אדם ששכר פועלין לתקן
השדה כדי לזרעה כיון
שמלקטין הדקין. ועוד חיישינן
שמה יערימו בעלי בתים, יאמר
אחד לחברו תלך אתה לשדה
שלי ואני בשלך, וילקטו אחד
לחברו הדקין, ונמצא מתק[ן]ין
השדה זה לזה וזה לזה, וצ"ע
(חידושי רבי מרדכי רומאנו).

ליקוטים

י. במשנה. וכן החופר. קאי
אצוברו בתוך שדהו.
(חידושי הגר"א)

דרך הרצים ומפני העפר: מה יעשה בעפר.
אליבא דר' עקיבא: צוברו לתוך שדהו כדרך
המזבלים. דתנן לעיל (מ"ז) ג' אשפות לבית סאה.
ואמרין צירושלמי (סז) רצי אציגא צעי עד שלא פסקו
עוצדי עבודה מהו [שהוא
מותקן] לצבור עפר בתוך שדהו
כדרך המזבלין: וכן החופר
בור שיח ומערה. פליגי
בשאר ימות השנה, דלרצי
יהושע לוצרו צרשות הרצים
וצלצד שיתקננו, ולרצי עקיבא
אף על פי שדעתו לתקן אסור
אלא לוצרו צרשותו:
סליק פירקא
פ"ד א ירושלמי (הלכה א).
א"ר יונה הכן לורכא מתניתין,
בראשונה היו אומרים מלקט
אדם עצים ועשבים מתוך שלו
את הגם הגם כדרך שהוא
מלקט מתוך של חבירו בין
דקין בין גסין, נחשדו להיות
מלקטין משדוהיהו בין דקין בין
גסין והן אומרים בגסין לקטנו,
התקינו שיהא זה מלקט
מתוך של זה [שלא בטובה],
נחשדו להיות מלקטין בטובה
לקטנו, התקינו שיהו מצידין מן
הקרוב ומן המצוי.
פירוש. עצים ועשבים. כשמלקטין אותן מתוך השדה
מיתקן לזריעה כדמניא צפ' הצונה (שבת 77 קג). התולש
עולשין והמזרז זרדים אס לאכילה כגרוגרת אס לצהמה כמלא פי גדי, אס ליפות את הקרקע כל שהוא. וכשמלקט
הגם תלינן דלריך להן ולאו לתקן את הקרקע קא עזי, אכל דקין ודאי לזוך הקרקע כדאמרן צפירקין דלעיל
(מ"ו) גצי אצנים. וצל חצירו שרינן צפרקין דלעיל (מ"ו) אפילו דקין, דמידע ידעי דלא עזיד לזוך הקרקע, דמה
[הוא] חושש לתקן קרקע חצירו: שלא בטובה. דודאי לא אמי ללקט הדקין, כיון דאין מחזיק לו טובה:

פרק רביעי

א בראשונה יהיו אומרים מלקט
אדם עצים ואבנים
ועשבים בתוך שלו כדרך שהוא
מלקט מתוך של חברו את הגם
הגם משרבו עוברי עבירה התקינו
שיהא זה מלקט מתוך של זה וזה
מלקט מתוך של זה שלא בטובה
שינויי נוסחאות: 1 הניקוד מתוך כ"י הרמב"ם.

משהו כלום לא גס ולא דק, אכל לוקט משל חצירו:
וענין שלא בטובה בלא החזקת טובה, והיינו שלא
יאמר לחצירו לקט משדי ואני כמו כן אלקט משדך, או
אעשה לך משאלה פלונית, או שאעשה עמך טובה גס
אני, וכיוצא בזה, וזה הוא בטובה, וזכור זה ולא נצטרך

משהו כלום לא גס ולא דק, אכל לוקט משל חצירו:
וענין שלא בטובה בלא החזקת טובה, והיינו שלא
יאמר לחצירו לקט משדי ואני כמו כן אלקט משדך, או
אעשה לך משאלה פלונית, או שאעשה עמך טובה גס
אני, וכיוצא בזה, וזה הוא בטובה, וזכור זה ולא נצטרך

פירוש מהר"י בן מלכי צדק

פ"ד א בראשונה היו אומרים וכו'. א"ר יונה הכין
צורכה מיתני, בראשונה היו אומרים מלקט אדם עצים
ועשבים מתוך שלו את הגם הגם כדרך שמלקט מתוך
חבירו בין דקין בין גסין, נחשדו להיות מלקטין בין
דקין בין גסין והיו אומרים בגסין ליקטנו, התקינו
שיהא זה מלקט מתוך של זה וזה מתוך של זה שלא
בטובה. דודאי לא אתו למילקט אלא בגסין שאומר
הואיל ואינו מחזיק לי טובה למה אני מתקן שדהו

פירוש הרא"ש

יהושע לוצרו צרה"ר וצלצד שיתקנו ולר"ע אע"פ שדעתו
לתקן אסור אלא לוצרו צרשותו והלכה כר' עקיבא:
פ"ד א עצים ועשבים. כשמלקטין אותן מתוך השדה מתקן
השדה לזריעה כדמניא צפ' הצונה (שבת קג). התולש עולשין
והמזרז זרדין אס לאכילה כגרוגרת אס לצהמה כמלא פי גדי
אס ליפות את הקרקע כל שהוא, וכשהוא מלקט את הגסים
תלינן דלזוך העצים מלקטין ולא לתקן הקרקע כדאמרין לעיל
(פ"ג מ"ו) גצי אצנים, וצל חצירו אפילו דקין מותר' שאינו
חושש לתקן שדה חצירו. ובראשונה היו אומרים שמות' ללקט
מתוך שלו הגם הגם כדרך שמות' ללקט מתוך של חצירו
אפילו הדקים, משרצו עוצרי עבירה והיו מלקטים מתוך שלהם
הדקים ואומרים הגסים לקטנו התקינו שלא ילקט אדם בתוך
שלו כלל אפילו הגסים אלא בתוך של חצירו: ושלא בטובה.
שלא יחזיק לו טובה חצירו דכיון דאינו מחזיק לו טובה לא

כדרך שאין לו רשות לקלקל כך לא יסקל. מה
יעשה בעפר. אליבא דר' עקיבא. צוברו לשדהו
וכו'. וכן פליגי בהחופר בור ושיח ומערה דר'
יהושע סבר דצוברו לרשות הרבים ור' עקיבא
סבר צוברו לתוך שדהו כלומר עפר החופר לא
יצברנו ברשות הרבים ואע"פ שדעתו לתקן רשות
הרבים אלא כל עפר החפירה יצברנו ברשותו
וברשות הרבים כלל כלל לא.

ר' עקיבא אומר כשם שאין מקלקלין רשות הרבים
כך לא יתקן. כלומר לא מיעזי לצבור עפרו צרשות הרצים
שהוא אסור אע"פ שסיכרו אס"כ שהרי מקלקל הוא, אלא
אפילו לתקן אסור כגון אס היו אצנים או עפר מפוחים
צרה"ר לא יצטרם צמקום אחד אלא יסקלם לגמרי מרה"ר,
והיינו דקאמר כשם שאין מקלקלים רה"ר לצבור עפרו
לרה"ר לפי שעה כך לא יתקן לצבור אצנים או עפר
המפוחים צרה"ר לפי שעה אלא יסקלם מיד, וכיוצא בזה
איתא צמוספתא דמניא מסקל אדם דרך רה"ר דצרי ר'
יהושע ר' עקיבא אומר כשם שאין לו רשות לקלקל כך לא
יסקל ואס סיקל יוציא לים או לנהר או למקום הטרשין: מה
יעשה בעפר. אליבא דר"ע: צוברו בתוך שדהו כדרך
המזבלים. דתנן לעיל (מ"ז) ג' אשפות לבית סאה: וכן
החופר בור שיח ומערה. פליגי בשאר ימות השנה לר'

לכפול פירושו: ואין צריך לומר שיקצץ להם מזונות היינו שיאמר לו לקט משדי ואתן לך מזונך: ב נתקוצצה פעל נגזר מן קוצים. עניינו שהוסרו הקוצים ממנה: נטייבה "גזיחה", כלומר שחרשו והפכו אותה היטב: נדיירה טופלה בזבלים, והוא גם נגזר מן דיר, ודיר שם המקום שנקצצים בו הלחץ והצקר ולנים בו בשזם מן המרעה. וכבר ביארנו שענין בטובה החזקת טובה ותודה, וכאילו הוא המספק לו זרכו. ואין הלכה כר' יהודה: ג נירין האדמות הפוכות על ידי חרישה. אין שוכרין אותן מישראל כדי לזרען צמולאי שזעית, וזה קנס להם מפני שעצרו וחרשו אותן בשזעית. ומה שאמר מחזקין ידי גוים כדיצור מישראל יומחזיקין ידי נכרים בשביעית אבל לא ידי ישראל

דבית שמאי לקולא, וצמסכת עדיות היא שניה (פ"ה מ"א): ג חוכרים [נירים]. מקבל עליו צדק וכן כוריס לשנה שדה חרושה: בשביעית. לזרעה למולאי שזעית, אע"פ שגורס לנכרי לחרוש בשזעית: ומחזיקים ידי גוים [בשביעית]. פליגי צירושלמי (הל' ג) ר' חייל ור' אמני, חד אמר חרוש זה טבאות ואנא חריש

ואין צריך לומר שיקצץ להם מזונות: דהא אפילו טובת הנאה אין מחזיקין זה לזה: ב נתקוצצה פעל נגזר מן קוצים. עניינו שהוסרו הקוצים ממנה: נטייבה "גזיחה", כלומר שחרשו והפכו אותה היטב: נדיירה טופלה בזבלים, והוא גם נגזר מן דיר, ודיר שם המקום שנקצצים בו הלחץ והצקר ולנים בו בשזם מן המרעה. וכבר ביארנו שענין בטובה החזקת טובה ותודה, וכאילו הוא המספק לו זרכו. ואין הלכה כר' יהודה: ג נירין האדמות הפוכות על ידי חרישה. אין שוכרין אותן מישראל כדי לזרען צמולאי שזעית, וזה קנס להם מפני שעצרו וחרשו אותן בשזעית. ומה שאמר מחזקין ידי גוים כדיצור מישראל יומחזיקין ידי נכרים בשביעית אבל לא ידי ישראל

דבית שמאי לקולא, וצמסכת עדיות היא שניה (פ"ה מ"א): ג חוכרים [נירים]. מקבל עליו צדק וכן כוריס לשנה שדה חרושה: בשביעית. לזרעה למולאי שזעית, אע"פ שגורס לנכרי לחרוש בשזעית: ומחזיקים ידי גוים [בשביעית]. פליגי צירושלמי (הל' ג) ר' חייל ור' אמני, חד אמר חרוש זה טבאות ואנא חריש

מכירת הש"ם

א"מ"ק דף יג: גיטין דף מד: זכורות דף לד: (ב) לקמן פ"ה מ"ט: גיטין דף סא:

רמב"ם דפוס ישן

ואין צריך לומר שיקצץ להם מזונות. כגון שיאמר לו לקוט משדי ואתן לך מזונך: ב נתקוצצה פעל נגזר מקוצים ענינו להסיר הקוצים ממנה: נטייבה. ר"ל חרשו אותה היטב והפכו אותה היטב: נדיירה. נעבדה בזבלים והוא נגזר מן דיר, ודיר שם מקום יקבצו שם הצאן והבקר וילינו שם בשזם מן המרעה וכבר בארנו פ"י בטובה שהוא גמילות או שבח וכאילו עושה לו שאילתו. ואין הלכה כרבי יהודה: ג נירין. הארץ המהופכת בחרישה אין שוכרים אותה מישראל כדי שזרענה במוצאי שביעית להיות קנס להם מפני שעבדה והפכה בשביעית: ושומר מחזיקין ידי עבדים. בדיבור לא במעשה כגון שיראה אותם עובדין בשביעית ויאמר להם ה' עמכם או כדומה לזה:

פירוש מהר"י בן מלכי צדק

לבעליהן דרחמנא אפקרינהו. ר' טרפון ירד לאכול קציעות בתוך שלו שלא בטובה כבית שמאי ראוהו סנטירין התחילו חבטין אותו עלוי כיון שראה עצמו בסכנה אמר להון בחייכון אמרין גו בייתיה דר' טרפון שיכינו לו תכריכין כיון ששמעו הסנטירין כך נפלו על אפיהון ואמרו לו ר' מחול לנו ומחל להן. באילין תרתין מיליא נהג ר' טרפון כבית שמאי וסכין, בהדה, ובקרית שמע (ברכות דף י:). א"ר אבהו בשם ר' חנינא בן גמליאל כל ימיו של ר' טרפון היה מתענה על דבר זה ואמר אי לי שנתכבדתי בכרתה של תורה. רבי יהודה אומר חילוף. בית שמאי לקולא כלומר בטובה ושלא בטובה. ובית הלל לחומרא, אין אוכלין אלא שלא בטובה. והכי נמי העיד רבי יהודה במשנת עדיות. ג חוכרין נירין. פ"י כבר פירשנו (דמאי פ"ו) שהחוכר בפירות. כלומר חוכרין נירין מן הגוים בשביעית כדי לזרען במוצאי שביעית. אף על פי שנמצאין גורמין לגוים שיחרשו בשביעית. ומחזקין ידי גוים בשביעית. פירוש אומרים חרשו

פירוש מהר"י בן מלכי צדק

ומלקט משם העשבים. נחשדו שהיו מלקטין בטובה והן אומרין שלא בטובה ליקטנו, התקינו שיהו מביאין מן הקרוב ומן המצוי. גרסי' שם עוד בירושלמי ליקט הגסין מהו שיחזור וילקט מן הגסין שבדקין, והשיבו אסור שאם אמר את כן אף הוא מלקט שדהו בשביעית. ואין צריך לומר שיקצץ להם מזונות. פ"י הואיל ואפי' טובת הנאה אין מחזיקין זה לזה כיצד יתן זה לזה מזונות. ב שדה שנתקוצצה. פ"י שניטלו קוציה, וירושלמי אומר שנחרשה. תזרע למוצאי שביעית. נטייבה. גרסי' בירושלמי על דעתיה דרבנן דהכא דפרשי נקוצצה נחרשה איזהו הטיוב, כל העם חורשין פעם אחת והן חורשין ב' פעמים. או שנדיירה. פ"י שנזבלה פעם אחת כדרך זיבול השדות [אין] ב' פעמים כמו הטיוב. שדה שנטייבה בית שמאי אומרים אין אוכלין וכו'. בית שמאי אומרים אין אוכלין פירות שביעית בטובה. פ"י אין מחזיקין טובה (לכלום) [לשום] בן אדם ואפי' 1 כצ"ל, ופ"י לרבנן דהכא (הגרנ"ז). 2 כפתור ופרח.

פירוש מהר"י בן מלכי צדק

חיישין דלמא אחי ללקט הדקיס [לנקות הקרקע]: ואין צריך לומר שיקצץ להם מזונות. דאפילו בטובה אסור. ומסיק צירושלמי נחשדו להיות מלקטין בטובה ואומרים שלא בטובה לקטנו התקינו שיהו מביאין מן הקרוב ומן המצוי: פליגי צירושלמי איכא מ"ד שנטלו קוציה, ואיכא מ"ד שנחרשה, כי חרישה הראשונה היא להמית הקוצים שנמחו צמון התצוצה: תזרע למוצאי שביעית. לפי שלא הוכנה עדיין לזריעה לא קנסוהו: נטייבה. מאן דמפרש נקולא נטלו קוציה, נטייבה היינו נחרשה, ומאן דמפרש נקולא נחרשה, נטייבה שנחרשה פעם שנית. וצירושלמי מוכח שאם הטייבה ומכרה לא יזרעה הלוקח שמה ערים כדי שימלא קופאים לקנותה, ואם הטייבה ומת מסיק צ"י השולח וצ"י כל פסולי המוקדשים ללא

הערות לר"ש

- 1 כ"י. ובר"י: אשפתות שלא הניחו אלא כדי. 2 שנדיירה.
- [פ"י] שהכניס הצאן שם לזבלה בכונה (רש"י). 3 הג' קה"י.
- 4 כ"י. ובר"י: הטייבה ומת בנו זורעה.

ליקוטים

ב. במשנה. שנטייבה או כו'. עיין בתוס' דגישין דף מ"ד ע"ב ע"ש. (מים חיים) בש"א אין אוכלין פירות בשביעית בטובה כו'. הן לפי הגי' שלפנינו בעדיות פ"ה (מ"א), והיא גי' הראב"ד שם, צ"ל גם הכא בדברי ב"ש אלא בטובה. ובהו יישבתי המנהג שאומרים לכהנים אחר ירידתן מן הדוכן ישר כוחכם. אשר רבים לעגו ע"ז כיון שהם מצוים בכך, ועוברים בג' עשין אם לא יברכו. דהא ה"ג מצוים הבעלים להפקיר, ואפי"ה מותר להחזיק להם טובה לכ"ע. (רש"י)

פירוש הרא"ש

קנסו דהכא לא שייך ערמה: נדיירה. שהולין לה זבל יותר מן השיעור המפורש לעיל (פ"ג מ"ג) או שעשה זה סחר יותר ממנה שהמירו חכמים (פ"ג מ"ד): ושדה האי"ן. שנטייבה בשביעית פליגי צ"ש וצ"ה אם מותר לאכול פירותיו בשביעית: בטובה. לא יחזיק טובה לבעלים לרחמנא אפקרינהו ואם מחזיק טובה נראה דמן השמור הוא מלקט: ג חוכרין נירין. מקבל שדה מן הגוי צדק וכך כורין לשנה, ומתנה עמו בשביעית שימלאנה חרושה למולאי שזעית, ששציל עזמו חרשה הגוי כדי שיוסיפו לו דמיו חכירותה: אב"ל דא מישראל. החשוד על השביעית אע"פ שיש שהות צמולאי שזעית לחורשה קודם ומן הזרע כיון דישראל חשוד הוא חיישין שמה ימחשה בשביעית: ומחזיקים ידי

פירוש הרא"ש

1 מהר"י קורקוס פ"א ה"טו. 2 ראה מהר"י קורקוס פ"א ה"יג.

פירוש הרא"ש

חיישין דלמא אחי ללקט הדקיס [לנקות הקרקע]: ואין צריך לומר שיקצץ להם מזונות. דאפילו בטובה אסור. ומסיק צירושלמי נחשדו להיות מלקטין בטובה ואומרים שלא בטובה לקטנו התקינו שיהו מביאין מן הקרוב ומן המצוי: פליגי צירושלמי איכא מ"ד שנטלו קוציה, ואיכא מ"ד שנחרשה, כי חרישה הראשונה היא להמית הקוצים שנמחו צמון התצוצה: תזרע למוצאי שביעית. לפי שלא הוכנה עדיין לזריעה לא קנסוהו: נטייבה. מאן דמפרש נקולא נטלו קוציה, נטייבה היינו נחרשה, ומאן דמפרש נקולא נחרשה, נטייבה שנחרשה פעם שנית. וצירושלמי מוכח שאם הטייבה ומכרה לא יזרעה הלוקח שמה ערים כדי שימלא קופאים לקנותה, ואם הטייבה ומת מסיק צ"י השולח וצ"י כל פסולי המוקדשים ללא